

Paradigmaváltás nélkül nem lehet az adósságot csökkenteni

**Dr. Papp József, docens
Budapesti Corvinus Egyetem
Vállalkozásfejlesztési Intézet**

Az államadósság gyors csökkentése és a nullához közelítő hiánycél a Széll Kálmán Terv fő prioritása. De az eladósodottság nem elsősorban önmagában, hanem főként a bennünket sújtó magas kamatterhekkkel párosulva jelent súlyos problémát. A magas kamatfelárakat eredményező adósságszpirál egyik oka a kapitalista működés sajátos magyar - hipokrita parazita - modelljében keresendő: a megélhetés és a gazdagodás forrása sokkal inkább a közpénzekhez való hozzáférés, mintsem a piaci teljesítmény. A túlköltekezés mellett a másik fő ok magában a gazdaság struktúrájában rejlik. Ennek az adóbevételek szempontjából igen előnytelen struktúrának a lényege az, hogy a nemzeti összterméket előállító vállalkozások az adóterhelés tekintetében nagy mértékben polarizáltak, amelynek következményeként nem tud beszélni az állam annyi adót, mint amennyi a normális államműködéshez kell, az adósság törlesztéséről nem is beszélve.

Az első pólust a nemzetközi vállalatok alkotják, amelyekre a magas termelékenység a jellemző. Az általuk előállított bruttó hazai termékben, a GDP-ben alacsony az adók és magas a profit, valamint az amortizáció aránya. Erről bárki meggyőződhet, ha a nyilvános beszámolók alapján elemzi a kiválasztott vállalat adatait. Az Audi Hungária Kft. esetében pl. közel 50 millió forint volt 2008-ban az egy foglalkoztatottra eső GDP (vagyis, ha az árbevétel és az anyagjellegű ráfordítások különbözetéből számított GDP-t elosztjuk az alkalmazottak számával), miközben a másik pólust alkotó hazai kkv-szektorra a 3-10 millió forint közötti érték a jellemző. Az Audi által létrehozott GDP-ben az adók (áfa, bérek terhei, társasági és különadó, osztalékadó) aránya alig haladta meg a 10 százalékot, miközben az adózott profit 45, az amortizáció pedig majdnem 30 százalék volt. A tipikus hazai tulajdonú vállalkozás által létrehozott GDP megoszlása ettől gyökeresen különbözik: magas az adók (40-50 százalék) és alacsony a profit, valamint az amortizáció aránya. A nemzetközi vállalatok kiemelkedő profitabilitása persze nem minden esetben csak a magas termelékenységnek köszönhető, belejátszik az is, hogy a profitot a transzferárak segítségével ott "csapatják ki", ahol a legkedvezőbbek az adózási feltételek.

Az Audi 2008-ban 520 millió euró adózás utáni eredményt mutatott ki, ami után csak 8 millió euró különadót fizetett, saját kimutatásai szerint 37 millió euró társasági adó alól mentesült. Az Audinak lényegében Magyarországon csak a bérek terheit és az iparüzési adót kell teljesíteni, társasági adóból kedvezményt kap, ugyanakkor, mint aki teljes kibocsátását exportálja, az áfát - akárcsak az osztalékadót - nem itt fizeti. Ráadásul, magyarországi beszállítói után még nettó áfa-visszaigénylő pozícióba is kerülhet.

A nemzetközi vállalatok magyarországi pólusára az Audi-modell a jellemző: high-tech üzemeikben döntően importált alkatrészek bér munka jellegű összeszerelése folyik. Makroszinten az export miatti áfa-kiesést elvileg az import után befizetett áfa kompenzálja. De csak abban az esetben, ha az import teljes egészében a végső felhasználást szolgálja. Minél nagyobb az anyag és félkész-termék aránya az importon belül, annál nagyobb a költségvetés vesztesége. Becslések szerint a világgazdaságba való "félperifériás" beágyazódásunk miatt 2007-ben legalább 1500 milliárd forint áfa hiányzott a magyar büdzséből.

A globális kapitalizmus működésének másik szabálya, az osztalékadó megfizetésének módja is nagyon előnytelenül érinti költségvetésünket. Ezt az adónemet a tulajdonosok, jellemzően a nemzetközi vállalatok anyaországaiban teljesítik. Nem kis tételekről van szó: évente ezermilliárd forintos nagyságrendben áramlik ki a profit az országból. A tavalyig érvényes 25 százalékos kulcs mellett évente a GDP egy százalékát kitevő osztalékadótól esett el a magyar büdzsé. Ezt a költségvetési bevétel-kiesést azzal lehetne kompenzálni, ha a külföldön befektető magyar cégek teljesítménye közelítene működőtőke-importunk nagyságához és nyereségességéhez. Ez nyilvánvalóan lehetetlen.

A globális kapitalizmus számunkra aszimmetrikus működése miatt keletkező deficitet a magyar gazdaság harmadik pólusán tömörülő vállalkozások tovább növelik. Ide azok a vállalatok tartoznak, amelyek a politikai elitbe ágyazódva, a fejlődés motorjául szolgáló versenyszituáció alól felmentve, állami emleken (állami megbízások, közbeszerzések, vissza nem térítendő támogatások, stb.) híznak. Ezek a vállalatok inkább viszik a pénzt mintsem hozzák: kevesebb adót fizetnek be, mint amennyi közpénzt bevételeik között elkönnyelhetnek.

A képmutató élősdiség finanszírozása - mintegy kétezer milliárd forint újraelosztása - tehát két redisztribúciós csatornán zajlik: a szociális újraelosztás egyes tételeivel a választópolgárokat korrumpálják, a versenyszektorban végmenő redisztribúció során pedig a hatalomba ágyazódó üzleti köröket gazdagítják túlárazott állami és önkormányzati megbízásokkal és vissza nem térítendő támogatások osztogatásával. A képmutató élősdiség finanszírozására kivetett adórészeket azonban a gazdaság szereplői nem tudják vagy nem hajlandók megfizetni, ezért a hipokrita állam soha nem tud annyi adót beszédni, mint amennyit szeretne. A kkv-szektor sok vállalata csak úgy versenyképes, ha a dolgozói bérét két csatornán keresztül fizeti: a bejelentett béren felül zsebbe is juttat. Ennek forrása a fiktív számlákkal elrejtett jövedelem. Ha ezt a bérekre vonatkozó kulcsokkal leadóznák, nem vagy alig maradna profitjuk. A Széll Kálmán Terv hozzálát ugyan a szociális újraelosztás mértékének elkerülhetetlen csökkentéséhez, de a vállalati körben végbemenő redisztribúció visszavágása és a kényszercsalások alapját képező jelenségek megszüntetése nincs napirenden. Ezzel a három pólusúvá vált magyar gazdaságnak a tervezett gazdasági növekedésből várható adóbevételi növekményét bizonytalanná tevő polarizálódása tovább folytatódik. Mivel az egyes pólusok körül tömörülő vállalatok által megtermelt GDP adótartalma gyökeresen különbözik, az alacsony deficit és a gyors adósságcsökkentés finanszírozását szolgáló adóbevételi többlet szempontjából nagyon nem mindegy, hogy a gazdasági növekedéshez az egyes pólusok milyen arányban járulnak hozzá.

Tény, hogy a magyar növekedés motorja a német export, amelynek túlnyomó része a hazai autóipar és az ahhoz kapcsoló ágazatok kiviteléből származik. Az ÚSZT is biztosan generál majd valamekkora növekedést. De mivel nagy számban valósulnak meg állami és önkormányzati projektek is, amelyeknek az a sajátossága, hogy túlárazottságuk mellett működtetésükhöz is sok esetben pótlólagos költségvetési források szükségesek, ezért a nettó bevétel kérdéses. A gúzsba kötött kkv-szektor érdemlegesen a növekedéshez nem fog tudni hozzájárulni mindaddig, amíg a hipokrita parazitizmust tápláló csapokat el nem zárják. A gazdasági növekedésből emiatt nem keletkezhetsen annyi szabad felhasználású költségvetési bevételi többlet, amellyel az adósság- és hiánycsökkentő programot teljesíteni lehetne. A kormány újból ad hoc hiánycsökkentő intézkedésekre kényszerülhet, amelyek alááshatják az ország hitelességét. Ezt elkerülni csak olyan radikális paradigmaváltással lehet, amely megteremti annak a lehetőségét, hogy a gazdasági növekedésben az adóbevételek szempontjából legértékesebb hozzájárulású kkv-szektor játszhasson fő szerepet.